

نوروز، آیین سنتی ایران باستان در کشورهای آسیای مرکزی

در بین تمام جوامع مراسم، آداب و رسوم ها و جشن های فصلی، باستانی، افسانه بی، مذهبی، ملی و ... وجود دارد. جشنواره های اولیه و باستانی ریشه در زمان های قدیم دارند و برگرفته از افسانه ها و اسطوره ها هستند و گذشت زمان تاکنون نتوانسته است تغییری در محتوای اصلی آن ایجاد کند. نوروز هم در زمره این جشنواره هاست که در بیشتر کشورهای همسایه ایران جشن گرفته می شود. ماهیت نوروز اختراع تقویم شمسی قدم اصلی در راستای درک زمان و شناخت فاصله های زمانی بین بهار، تابستان، پاییز و زمستان بوده است. در واقع همین امر ماهیت شکل گیری نوروز به شمار می آید. نوروز نامی است که به اولین روز ماه تقویم شمسی، فروردین برابر با ۲۱ مارس، اطلاق می شود. نوروز در واقع سمبل آتش بوده است و در قالب هفتمین جشنواره بزرگ سال جشن گرفته می شده و با عنوان روز نو شناخته شده بوده است. نوروز نماد امیدواری است این روز ارمغان شادی شجاعت و قوت برای خسته دلانی است که در کشاکش نبرد با این دنیای پرهیاهو رمق خود از کف داده اند. مراسم باستانی نوروز ویرای احیای خاطرات ماندگار یک تمدن است. در حقیقت نوروز وحدتی است بین گذشته، حال و آینده. گفته می شود که جشن های باستانی نوروز مستقیماً ریشه در فرهنگ، تاریخ، جغرافیا، مذهب و ارزش های اخلاقی آن جامعه داشته اند.

نوروز در افغانستان پرچم مشهوری که امام علی (ع) نام دارد در صبح روز نوروز افراشته می شود و به این ترتیب مراسم شروع می شود و به مدت ۴۰ روز و شب ادامه می یابد. در این ایام، کسانی که آرزویی دارند در پای این پرچم می ایستند و برای تحقق آرزویشان از ته دل دعا می کنند. گفته می شود که بیماران زیادی در زیر این پرچم شفا پیدا کرده اند. افغان ها همچنین معتقدند که حفظ این پرچم در طول سال خوشبختی به دنبال خواهد داشت. خانه تکانی و برگزاری انواع مسابقات در زمره دیگر مراسم است که در این منطقه برپا می شود.

نوروز در آذربایجان مردم آذربایجان علاقه و شوق زیادی به برگزاری جشن نوروز دارند. به همین دلیل برای استقبال از این سنت باستانی تدارکات زیادی می بینند. تصنیف آهنگها، طرح معماها، دعاها، ضرب المثل ها، پندها، لطیفه ها و مهیا کردن تدارکات نوروزی همچون چیدن سفره هفت سین از جمله برنامه هایی است که در آذربایجان برای جشن نوروز انجام می دهند. خرید لباس های جدید، خانه تکانی، بافت فرش ها و کف پوش های جدید از جمله مراسم است که پیش از نوروز انجام می گیرد. در جمهوری آذربایجان به طور کلی همه آداب و رسومی را که در ایران در نوروز و روزهای نزدیک به آن (مثل چهارشنبه سوری) رایج است عیناً دیده می شود. آداب و رسوم های تأثیرگذار و خاطره انگیزی در بین مردم آذربایجان وجود دارد که از آن جمله می توان به فرستادن سینی بزرگی سمنو، پرتاب کردن کلاه های خز دم در، آویزان کردن کیف های پارچه بی از سوراخ سقف ها برای دریافت هدایا اشاره کرد.

نوروز در ایران هر برگ از تاریخ ایران بیانگر باستانی بودن این سنت و محبوب بودن بیش از حد این روز باستانی در بین ایرانیان است. نوروز میراث روزهایی است که هیچ چیز جز افسانه ها و اسطوره ها با آن برابری نمی کند. نوروز تأثیری معنوی در چرخه یکنواخت سال ها و نقش مهمی در شکوفایی اندیشه های ایرانیان داشته است. نوروز با پیدایش اسلام جلوه باشکوه تری در ایران پیدا کرده است و از آنجایی که این سنت باستانی با فرهنگ ایرانیان گره خورده است، شیعه نه تنها آن را هرگز از نظر دور نداشته بلکه به واسطه اینکه نوروز آینه تمجید از زیبایی، ارزش های انسانی، محبت و دوستی و مودت است، بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. با وجود آنکه نوروز

در قالب یک سنت باستانی از گذشته در ایران مورد توجه بوده است، ولی عمیقا با قداسات و معنویت خود پیوند خورده است.

نوروز در قزاقستان در قزاقستان نوروز نقطه اعتدال بهاری محسوب می شود. زمانی که همه چیز نو می شود و دنیا سرشار از شادی و نشاط می شود. آنها معتقدند که نوروز آغاز سال است و جمله زیبایی در این رابطه دارند با این مضمون که: نوروز یک سال تمام به انتظار نشسته است، برکات در نوروز نازل می شوند و بالاخره سنگ نیلگون سمرقند در نوروز آب خواهد شد. مردم پیش از نوروز خانه تکانی می کنند چرا که معتقدند این کار بیماری و مشکلات را از آنها دور خواهد کرد. همچنین دو شمع در ورودی درخانه شان در لحظه سال نو به مناسبت شب قزیر نصب می کنند. در شب سال نو دختران قزاق با آخرین وعده گوشت اسب که ایگی آشار نامیده می شود خوراکی طبخ می کنند و با آن از پسران مورد علاقه شان پذیرایی می کنند. مردان جوان به آنان شانه، آینه و عطر هدیه می دهند. آنها معتقدند که این تبادل هدایا بر عشق میانشان خواهد افزود. مراسم دیگری که توسط مردان جوان انجام می شود سواری روی اسب رام نشده است. آنها ساعت سه صبح به تاخت با اسب این طرف و آن طرف می روند تا مردم را بیدار کنند. این یک نمایش نمادین برای نشان دادن فرا رسیدن سال نو است. مسابقات مشهوری در بین قزاق ها به مناسبت نوروز برگزار می شود که از آن جمله می توان به مسابقه قل - تراق اشاره کرد که بین مردان و زنان انجام می گیرد. در صورت برد زنان در این مسابقه، قزاق ها معتقدند که سال جدید برایشان خوشبختی و برکت به همراه خواهد داشت و در صورت برد مردان سال ناخوشایندی در پیش رو خواهند داشت. کوکیار که گرفتن بز حین سواری روی اسب است، آودار بسپاق، کشتی، قیزقف و آستی باقان از دیگر مسابقات و بازی هایی است که در نوروز انجام می گیرد.

نوروز در قرقیزستان در قرقیزستان، تنها یک روز به عنوان نوروز جشن گرفته می شود. تمامی مراسمی که پیش از این به این مناسبت انجام می گرفت در زمان قدرت اتحاد جماهیر شوروی به دست فراموشی سپرده شد. با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی این مراسم اهمیت خود را دوباره بازیافت و اکنون هر ساله به شیوه ای بهتر برگزار می شود. در شهرها برگزاری جشن نوروزی با دولت است. این مسؤولیت در روستاها برعهده بزرگان آن مناطق است. جشن نوروزی در میدانهای بزرگ شهرها و زمین های وسیع اطراف روستاها برگزار می شود. پخت خوراکی های خاصی نظیر بش با رماق، ماتناه، برساک و کاتما در این ایام بسیار متداول است، به ویژه آنکه غذا به صورت رایگان در بین مردم توزیع می شود. مسابقاتی هم به همین مناسبت در قرقیزستان برگزار می شود.

نوروز در پاکستان نوروز در پاکستان عالم افروز نامیده می شود این به معنای روزی جدید است که دنیا را با فرا رسیدن خود روشن می کند. این روز در بین مردم از اهمیت خاصی برخوردار است به این مناسبت گروه های اجتماعی و مذهبی مختلف در تقویم هایی که منتشر می کنند به تفصیل درباره نوروز توضیح می دهند. این تقویم جانتری نامیده می شود. خانه تکانی، پوشیدن لباس های نو، آماده کردن شیرینی های خاص همچون لودو، گلاب جامن، روس مالای، کبک، بارنی، شکرپره، کریم رل، سوهان حلوا، دادن و گرفتن هدایا (عیدی) در زمره مراسمی هستند که در پاکستان برگزار می شوند. در طول نوروز مردم با یکدیگر به بدی صحبت نمی کنند و نسبت به همدیگر با صمیمیت برخورد می کنند. تصنیف آهنگها و خواندن اشعار به زبان اردو، دری و عربی نیز متداول است. مردم در پاکستان معتقدند که امیدواری، صلح و آرامش و دوستی در دنیای اسلام هدف نوروز است. آنها معتقدند که از این طریق، آزادی، اقبال خوب، شادی، اخوت و برادری بر روح و جان مردم مستولی خواهد شد.

نوروز در تاجیکستان نوروز در بین مردم تاجیکستان به ویژه مردم بدخشان که این مراسم را

سنت باستانی اجداد خود می دانند از اهمیت بالایی برخوردار است. آنها این روز را از نظر حفظ اسرار دوستی مورد توجه قرار می دهند و آنها را ایام خیدیر (عید بزرگ) می نامند. مردم در تاجیکستان و به ویژه در بدخشان خانه تکانی فصلی انجام می دهند و ظرف ها را می شویند. طبق یک سنت قدیمی خانم هر خانه دو جاروب قرمز رنگ را که در پائیز از کوه ها جمع کرده است در بیرون خانه زمانی که خورشید شعاع های نورانی خود را در همه جا گسترده است شعله ور می کند. آنها به رنگ قرمز توجه دارند چرا که معتقدند این رنگ برای مردم خوشبختی به همراه خواهد آورد. پختن برخی خوراکی ها و شیرینی ها نیز در بین مردم تاجیک در این ایام مرسوم است. مسابقاتی نظیر کشتی، چرخش (چرخیدن دور خود شبیه آنچه در ورزش باستانی ایران مرسوم است)، تخم مرغ غلطانی، بزکشی، جنگ خروس ها و کبک ها نیز بسیار متداول است.

نوروز در ترکیه نوروز جزو معدود مناسبت هایی بود که عثمانی ها در ترکیه جشن می گرفتند. در این روز حکیم باشی (دکتر دربار) داروی خاصی را که نوروزیه نامیده می شد و متشکل از ۴۰ ماده بود آماده می کرد. اعتقاد به این بود که این شربت قوای فیزیکی را تقویت کرده و بسیاری از بیماری ها را التیام می بخشد. نوروز احیای مجدد طبیعت محسوب می شود و معتقدند که این روز مصادف با شب مقدس قدر، میلاد امام علی (ع) و ازدواج ایشان با حضرت فاطمه (س) است. در سالهای اخیر نوروز در ترکیه مجدداً به صورت یک عید رسمی درآمده است.

نوروز در ترکمنستان فرا رسیدن سال نو دوبار در ترکمنستان جشن گرفته می شود. یک بار در ژانویه همزمان با سال مسیحی و بار دیگر در قالب نوروز که نمایانگر سنت باستانی است. آنها معتقدند که جمشید، چهارمین پادشاه سلسله پیشدادیان روز به قدرت رسیدن خود را نوروز نامید. ترکمن ها نوروز را با پختن خوراک های خاص نوروزی همچون نوروز کجا، نوروز بامه بسمنی (سمنو) و اجرای بازی ها و مسابقات مختلف توسط جوانان جشن می گیرند. از مسابقاتی که در نوروز برگزار می شود می توان به سوارکاری، کشتی، جست و خیز، جنگ خروس ها و گوسفندها، شطرنج بازی، مهره بازی و چرخش اشاره کرد. دید و بازدید از اقوام و دوستان از اهمیت بالایی بین ترکمنها برخوردار است.

نوروز در ازبکستان نوروز یکی از مراسم رایج در ازبکستان است. کتاب رکیم شاعر، با نام کتب گولزری، مجموعه از آثار شاعران در سال ۱۹۱۵ در بخارا منتشر شد. این کتاب به شرح آداب و رسوم نوروز، روابط مردم و به ویژه به این واقعیت می پردازد که این رویداد می تواند موجب وحدت مردم صرفنظر از تفاوت های مذهبی، قومی و ملیتی شود. در این کتاب همچنین چگونگی برگزاری نوروز در قرن نوزدهم به تفصیل بیان شده است. کتاب مشهور دیگری که در این رابطه به چاپ رسیده است نوروز نما نام دارد که در آن رویدادهای مختلف مربوط به نوروز شرح داده شده است. در بین اطلاعاتی که در این کتاب آمده است این حقیقت که نوروز رویداد مهمی بود که در آن روزها هم در زمره تعطیلات مفرح قرار داشته، بسیار شاخص است. دست نوشته این کتاب ها در آکادمی علوم Ruz نگاهداری می شود.